

PAPP FERENC

OLVASÓKÖNYV

PAPP FERENC

OLVASÓKÖNYV

*Papp Ferenc válogatott
nyelvészeti tanulmányai*

Szerkesztette
KLAUDY KINGA

TINTA KÖNYVKIADÓ

SEGÉDKÖNYVEK A NYELVÉSZET TANULMÁNYOZÁSÁHOZ 53.

Sorozatszerkesztő:

KISS GÁBOR

A kötet megjelenését támogatta:

A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományi Osztálya

Szerkesztette:

KLAUDY KINGA

Előszó:

KIEFFER FERENC

A tanulmányokat kiválasztották, gondozták, és bevezetővel ellátták:

Cs. JÓNÁS ERZSÉBET, É. KISS KATALIN, FENYVESI ISTVÁN, HELL GYÖRGY, HIDASI JUDIT,
KLAUDY KINGA, LACZIK MÁRIA, LENDVAI ENDRE, LENGYEL ZSOLT, KISS GÁBOR,
MIHALOVICS ÁRPÁD, PETE ISTVÁN, T. MOLNÁR ISTVÁN, TÓTH ETELKA, UZONYI PÁL,
SOPRONI ANDRÁS, SZÉKELY GÁBOR, RÉPÁSI GYÖRGYNÉ, SZÖLLŐSY-SEBESTYÉN ANDRÁS

A bibliográfiát készítette:

BOLLA KÁLMÁN

© Papp Ferenc örökösei, 2006

ISSN 1419-6603

ISBN 963 7094 49 0

A kiadásért felelős
a TINTA Könyvkiadó igazgatója
Műszaki szerkesztő: Heiszer Csaba

TARTALOMJEGYZÉK

Papp Ferenc összegyűjtött írásai elé <i>Kiefer Ferenc</i>	7
Szerkesztői előszó <i>Klaudy Kinga</i>	11
A magyar szószerkezet-rendszer néhány sajátosságáról (1964) <i>Tóth Etelka bevezetőjével</i>	15
Algoritmus (1965) <i>É. Kiss Katalin bevezetőjével</i>	26
Kód (1965) <i>Tóth Etelka bevezetőjével</i>	35
Modell (1965) <i>É. Kiss Katalin bevezetőjével</i>	45
Szemiótikai jegyzetek (1966) <i>Hidasi Judit bevezetőjével</i>	53
Strukturális-matematikai-algebrikus (nyelvészet) (1966) <i>Tóth Etelka bevezetőjével</i>	72
A magyar mondatok mélységéről (1966) <i>Klaudy Kinga bevezetőjével</i>	81
Kettős és hármas szófajiságú szavaink (1966) <i>Tóth Etelka bevezetőjével</i>	97
Tőigéink (1967) <i>Tóth Etelka bevezetőjével</i>	103
A lexémák alaktani szerkezete, szófaja és jelentésgazdagsága (1972) <i>Répási Györgyné bevezetőjével</i>	111
A mondatnál hosszabb szövegegységek végső szerkesztése, avagy az idegen nyelvű beszéd kvázi-helyessége (1972) <i>Klaudy Kinga bevezetőjével</i>	122
Szövegszó, szóalak, lexéma (1974) <i>Laczik Mária bevezetőjével</i>	135
Konkordancia: írói szótár előkészítése számítógépen (1975) <i>Laczik Mária bevezetőjével</i>	143
Jel, jelentés (1977) <i>Cs. Jónás Erzsébet bevezetőjével</i>	150

Szavak – Jelentés (1979) <i>Soproni András bevezetőjével</i>	153
Mondat, szöveg (1979) <i>Hell György bevezetőjével</i>	169
Az oroszul beszélő ember – emberközelből (1979) <i>Lendvai Endre bevezetőjével</i>	192
Írástanítás – a nyelvész szemével (1982) <i>Lengyel Zsolt bevezetőjével</i>	200
Apai név (1983) <i>Pete István bevezetőjével</i>	214
Anyanyelv és idegen nyelv a verbális asszociációk tükrében (1984) <i>Lengyel Zsolt bevezetőjével</i>	219
Félmélyszerkezet (1984) <i>Székely Gábor bevezetőjével</i>	225
Pragmatika nyelvtudomány, nyelvoktatás (1986) <i>Mihalovics Árpád bevezetőjével</i>	228
Alkalmazott nyelvtudomány. Akadémiai székfoglaló (1989) <i>T. Molnár István bevezetőjével</i>	235
A betű (1992) <i>Uzonyi Pál bevezetőjével</i>	249
A debreceni Thészaurusz (2000) <i>Kiss Gábor bevezetőjével</i>	254
Függelék	
Lomonoszov és a magyar nyelv (1995) <i>Tóth Etelka bevezetőjével</i>	286
Äåà àñîâèòà àíàèèçà õóá ìæãñòååííé ñòðóèòóðû îíâãñòè ×. Àéòìàòì àà « Î ññë ñêàçèè (Áâëúé àðîîî ä) (1972) <i>Fenyvesi István bevezetőjével</i>	291
Some Aspects of Linguistic Communication in Two Recent Hungarian Literary Works (1982) <i>Klaudy Kinga bevezetőjével</i>	298
Filmszinkronizálás és szemiotika (1969) <i>Cs. Jónás Erzsébet bevezetőjével</i>	304
Szakértői vélemény (1981) <i>Szóllósy-Sebestyén András bevezetőjével</i>	315
Papp Ferenc írásainak válogatott bibliográfiája <i>Bolla Kálmán</i>	320

PAPP FERENC ÖSSZEGYŰJTÖTT ÍRÁSAI ELÉ

Örömmel vettem kézbe Papp Ferenc összegyűjtött kisebb írásait. Való igaz, hogy közöttük túlsúlyban vannak a 60-as években írottak, de igaz az is, hogy ezek hatottak talán leginkább a kortársaira, tanítványaira, mint ahogy Klaudy Kinga is megjegyzi szerkesztői előszavában. Vajon minek köszönhető ez a hatás? Akik a Szegedi Egyetemen Kalmár László matematikai szemináriumára jártak, már az 50-es évek közepe táján megtudhatták, hogy mi a kód, C.Shannon és W.Weaver kommunikációs elmélete külön szeminárium tárgyát képezte, de ez akkoriban inkább a matematikusok belügyének számított. A 60-as évek első felében viszont már nem volt olyan nyelvészeti összejövetel vagy konferencia, ahol a *kód* fogalma ne került volna szóba. De Papp Ferenc volt az első, aki szellemes cikkében a matematikainál sokkal általánosabb kontextusban és mindenki számára érthető módon nyelvészeti folyóiratban írt róla. Az algoritmus fogalma is ismert volt a matematikusok előtt jóval Papp Ferenc cikkének megírása előtt, a nyelvészetben a számítógépes korszak beköszöntével, az 50-es évek végén, a 60-as évek elején az algoritmus kifejezés használata a számítógép nyelvészeti alkalmazásával foglalkozók között mindennapivá vált, de Papp Ferenc volt az, aki a fogalmat mindennapi gondolkodásunk számára élvezetes, színes cikkében hozzáférhetővé tette. A modell szónak hasonló a története: a modell a matematikai logikának egyik alapvető fogalma, a nyelvészetben e fogalmat viszont csak a 60-as években kezdték használni. Ismét Papp Ferenc volt az, aki először írt róla érthetően, világosan, érdekesen. Cikkéből azt is megtudhattuk, hogy mennyire fontos az, hogy elsajátítsuk azt a gondolkodást, amely a modellalkotás, ill. modell-használat fogalmak mögött húzódik. Kód – algoritmus – modell, igen, bizonyos értelemben divatszavak voltak a 60-as években, de Papp Ferenc írásai az akkoriban modernnek tekintett nyelvészetet hozták közelebb hozzánk. Ma a kód, algoritmus és modell fogalmai nem játszanak már olyan központi szerepet, nem használjuk e terminusokat lépten-nyomon a nyelvészeti összejöveteleken, az általános nyelvészetből pedig lényegében ki is szorultak. Ennek ellenére Papp Ferencnek a 60-as években népszerűsítőnek szánt írásai ma is élnek és élvezettel olvashatók.

Az 1966-ban megjelent *Strukturális-matematikai-algebrikus (nyelvészet)* több figyelemre méltó észrevételt tartalmaz. A cikk főleg tudománytörténeti szempontból érdekes, mert szól a matematikai nyelvészet és algebrai nyelvészet elnevezések létrejöttéről, ill. e fogalmak értelmezésének a változásairól. A cikkből megtudjuk például, hogy az algebrai nyelvészet elnevezést annak idején azért javasoltak, hogy segítségével elhatárolják a formális nyelvészeti elemzést képviselő irányzatokat a kissé lazább statisztikai nyelvészettől. Ennek ellenére azonban, nem volt lényeges különbség a két fogalom használatában: hol az egyiket, hol a másikat használták ugyanannak a dolognak a jelölésére. Kissé más a helyzet a strukturális nyelvészet fogalmával, amely igazából a strukturalista irányzatokat ölelte fel. Az angol 'structural' jelző kétértelmű, jelentheti a strukturalista iskolák összességét, de jelentheti a nyelv szerkezetére vonatkozó elméleti kutatásokat

is. Az előbbi esetben ‘strukturalistaként’, a második esetben ‘strukturális’-ként fordíthatjuk. Mivel a mai nyelvtudományban aligha beszélhetünk strukturalista irányzatokról, a fenti kétértelműség ma már nem zavaró. Papp Ferenc megemlíti azt is, hogy 1963-ban az MTA Számítástechnikai Központjában működő kutatócsoportot elindítja a *Computational Linguistics* c. évkönyvet „ezzel szerencsésen nevet adva saját magának is [...], meg be is dobva a hazai köztudatba egy újabb elnevezést.” (Papp 1966:58) Érdekes fejlemény, hogy a 70-es évek elejére mind a ‘matematikai’, mind pedig az ‘algebrai’ jelző eltűnt, vagy legalábbis erősen háttérbe szorult, és a ‘számítógépes nyelvészet’ elnevezés vált általánosan elfogadottá (a Szovjetunió kivételével, ahol a matematikai nyelvészet elnevezés még sokáig tartotta magát). Papp Ferenc cikkét azonban ismét a 60-as évek kontextusában kell értékelnünk: érdekes látnunk, hogy az egyes fogalmak hogyan jöttek létre, milyen módon terjedtek el és hogyan változtak meg az idők folyamán.

A 60-as évek közepétől Papp Ferenc érdeklődése mindinkább az *Értelmező Szótár* anyagának különböző szempontú gépi feldolgozása felé fordult, és ebben a gépi fordítás célkitűzései is szerepet játszottak. Papp Ferenc azt is tudta, hogy a számítógépes feldolgozás lehetővé teszi a magyar szókészlet bizonyos jellegzetességeinek pontosabb meghatározását (l. *Kettős és hármas szófajiságú szavaink, Tőigéink, A lexémák alaktani szerkezete, szófaja és jelentésgazdagsága*). Ilyen témájú cikkei ma is jól használhatók, annak ellenére, hogy az újabb szótárak, a korpusznyelvészeti kutatások, a számítógépes lexikográfia eredményeinek figyelembe vételével, Papp Ferencnek 30-40 évvel ezelőtt írt cikkei bizonyos korrekcióra szorulnak. A cikkek arról is tanúskodnak, hogy Papp Ferenc mennyire tisztelte a nyelvi adatokat, és hogy milyen fontosnak tartotta a statisztikai módszereket is. A *Gyakorisági Szótár* munkálatai miatt, de elméleti megfontolásokból is, szükség volt három fogalom, a szövegszó, a szóalak és a lexéma tisztázására, nálunk ezt a feladatot szintén Papp Ferenc vállalta magára. Ezek ma már nálunk is alapfogalmakká váltak, nem utolsósorban Papp Ferenc munkásságának köszönhetően.

Az írói szótárak előkészítésében is fontos szerepet kaphat a számítógép, mondja Papp Ferenc egy másik úttörő írásában, amely akkor jelent meg, amikor a Petőfi-szótár készült; a szótár munkálatait nagy mértékben egyszerűsítette volna, ha a szerkesztők a számítógép által készített konkordanciák kínálta lehetőségeket is kihasználhatták volna. A módszert és a tőle várható előnyöket Ady *Szent Margit legendája* c. költeményén mutatja be.

A kötet talán legélvezetesebb írásai a *Könyv az orosz nyelvről* c. könyvből átvett fejezetek (*Szavak – jelentés; Mondat, szöveg; Az oroszul beszélő ember – emberközelből*). Ezek a fejezetek nemcsak élvezetes olvasmányt nyújtanak, hanem a nyelv bonyolultságára is felhívják a figyelmünket és számos máig megoldatlan kérdést vetnek fel. A *Szavak – jelentés* c. rész olvasása közben nem kerülhetjük el, hogy a lexikai szemantika alapproblémájára ne gondoljunk: hogyan lehet a szavak jelentését a korábbiaknál pontosabban jellemezni. Jó gyakorlat lehetne minden szemantikus számára, ha Papp Ferenc példáiból szemelgetve megkísérelné a szójelentéseket explicitebbé tenni. A *Mondat, szöveg* egyrészt a ‘mondatcsíra’ fogalmának alkalmazásával tűnik ki, másrészt új utakon jár a mondatoknak nagyobb egységgé, szöveggé való formálódásával kapcsolatos stratégiák jellemzésében is. A harmadik rész meg kimondottan szórakoztató, a kultúrák közötti kommunikáció vizsgálatával foglalkozó pragmatika kutatói tanulhatnának belőle. A *Könyv az orosz nyelvről* kétségtelenül Papp Ferenc legmaradandóbb írásai közé tartozik.

A többi, főképp alkalmazott nyelvészeti tárgyú cikkről most nem tennék említést. Annyit azonban mindenképpen érdemes megjegyeznünk, hogy Papp Ferenc, még ha látszólag a legegyszerűbb kérdésekhez nyúlt is (mint amilyen például a ‘betű’ problémája), élvezetes stílusban újat tudott mondani.

Akadémiai székfoglalójában Papp Ferenc rámutat az alkalmazott nyelvészet meghatározásának nehézségeire, amelyek lényegében ma is fennállnak, majd röviden szól az alkalmazott nyelvészet néhány területéről, a helyesírásról, a nyelvművelésről, a lexicográfiáról, az idegen nyelvek tanításáról és a fordításról. Meglepő, hogy a felsorolásban csak hagyományos területek szerepelnek, amelyekhez a tőle megszokott módon érdekes és ma is releváns megjegyzéseket fűz. Például a helyesírással kapcsolatban megemlíti, hogy a helyesírás sok olyan elvi kérdést vet fel (pl. hogy mennyire legyen fonéma alapú a magyar helyesírás, vagy hogy mi a kapcsolat a fonéma és a betű között), amelyeknek a megválaszolásában a nyelvtudós szakértelmére is szükség van. Papp nem tér ki a kevésbé hagyományos alkalmazott nyelvészeti diszciplínákra, mint amilyen a szociolingvisztika vagy az alkalmazott pszicholingvisztika; az alkalmazott nyelvészet egyéb területeit illetően megelégszik néhány hivatkozással, hiszen előadásának nem az volt a célja, hogy az alkalmazott nyelvészet minden területéről számot adjon. Az említetteknel viszont sokkal terjedelmesebben foglalkozik a számítógépes nyelvészettel és annak is a gépi fordításhoz kapcsolódó kérdéseivel: Papp Ferencnek nyilvánvalóan ez volt az igazi szívügye. Sorra veszi a számítógép nyelvészeti alkalmazásainak legfőbb állomásait: a korai gépi fordítási munkálatokat, a kisszámítógépekhez kapcsolódó nyelvészeti eszközöket, a mesterséges intelligenciára vonatkozó kutatásokat, a gépi adatfeldolgozást, amelynek kapcsán ismét visszakanyarodik a számítógépes lexicográfia néhány kérdésére. És ez nem véletlen: számos kisebb közlemény mellett Papp Ferenc lexicográfiai munkálatainak köszönhetjük két alapvető és ma is jól használható könyvét, az a tergo szótárt és a főnév paradigmatis rendszeréről szóló könyvét. A magyarországi számítógépes lexicográfia mai teljesítményei Papp Ferenc munkássága nélkül elképzelhetetlenek lennének.

Kiefer Ferenc

SZERKESZTŐI ELŐSZÓ

E rövid szerkesztői bevezetőben néhány szót szeretnék szólni a kötet tartalmi és formai szerkesztésének munkálatairól.

A kötet tartalmi szerkesztését valójában Papp Ferenc munkatársai és tanítványai végezték, akik „örökbe fogadtak” egy-egy tanulmányt, ami azt jelentette, hogy gépre vitték (szükség esetén lefordították), és előszóval látták el Papp Ferencnek azt a tanulmányát, amely tudományos pályafutásukra közvetve vagy közvetlenül a legnagyobb hatást gyakorolta. Így a kötet korántsem ad átfogó képet Papp Ferenc tudományos munkásságának összes területéről, szembeszökő például a hatvanas évek közepén megjelent tanulmányok túlsúlya. Úgy érezzük azonban, hogy ez a látszólagos aránytalanság is sokatmondó, azt tükrözi, hogy Papp Ferenc munkásságának mely korszakai hatottak a leginkább kortársaira, tanítványaira. Egyébként ezért követtük azt a módszert, hogy a kiválasztott tanulmányokat nem tematikusan csoportosítottuk, hanem időrend szerint sorakoztattuk fel őket.

Kivétel a *Függelék*, melybe Papp Ferenc nem szorosan véve nyelvészeti tárgyú tanulmányai kerültek (Lomonosov, Ajtmatov, Déry, Örkény, filmszemiotika), majd utolsóként egy szakértői vélemény a BME Nyelvi Intézetének kutatási tevékenységéről, melynek kéziratát Szöllősy-Sebestyén András őrizte húsz éven keresztül, és amelyben Papp Ferenc a rá jellemző szenvedélyes érveléssel máig is érvényesen fogalmazza meg a magyarországi alkalmazott nyelvészet egyik legnagyobb problémáját, a szakegyetemeken dolgozó nyelvtanárok kutatói kapacitásának kihasználatlanságát. „Közel száz egyetemi végzettséggel rendelkező nyelvtanár – írja szakértői véleményében, – ez egy szellemi hadsereg. Ennyi okleveles nyelvész talán csak az MTA Nyelvtudományi Intézetében van még együtt. Hogy ez a hadsereg mégsem ütőképes eléggé, hogy a BME Nyelvi Intézete sem hazai, sem nemzetközi viszonylatban nem foglalja el az őt, az anyaegyetemét megillető helyet, annak itt két okára szeretnék rámutatni...”, majd ajánlásokat tesz az egyetem akkori vezetőinek, amelyek ma aktuálisabbak, mint valaha: „A BME tudományos vezetőinek az eddiginél erőteljesebben fel kell hívniuk a figyelmét arra, hogy a nyelvész-félék főleg szavakat termelnek (= publikációk), és főleg szavakból élnek (tápaszतालटसरे, külföldi kongresszus stb.). Nekik nem vegyszer, gép stb. kell – hanem, hogy a leírt szavaikért honoráriumot kapjanak; hogy mások szavai hozzájuk eljuthassanak. Ez az ő végtermékük, illetőleg ez az ő üzemanyaguk.”

A kötet formai szerkesztésekor a legfontosabb kérdés, amelyben döntenünk kellett: mennyire tekintsük feladatunknak a különböző folyóiratokban, könyvekben más-más tipográfiával és eltérő hivatkozási rendszerben megjelent tanulmányok tipográfiai egységesítését? Meghagyjuk-e a ritkításokat, kurziváljuk-e a címeket, egységesítjük-e a nyelvi példák kezelését, átírjuk-e a cirill betűket, melyik átírást használjuk, stb. Vegyük csak a cirill betűs szövegek átírásának problémáját. A cirill betűs szövegeknek a magyar nyelvészeti szövegekben általában négyféle előfordulásuk lehetséges: cirill betűvel (pl.

Áîïðîñû ßçûêî çîáîèðÿ), angol átírásban (pl. *Voprosy Yazykoznanija*), magyar akadémiai átírásban (pl. *Voproszi Jazikoznanyija*) és szlavisztikai átírásban. Van olyan műve Papp Ferencnek pl. az akadémiai székfoglaló, ahol mindegyikre találunk példát. Mivel utólag eldönthetetlen, hogy az akkori szerkesztők voltak-e hanyagok, vagy ő akarta-e pontosan így, nem változtattunk az eredetin. Általában majdnem mindent meghagyunk úgy, ahogy az eredetiben volt, csak a hivatkozások rendszerét korszerűsítettük.

A mai olvasó ugyanis, aki a név- és dátum-rendszerhez szokott, annak a feloldását keresi az irodalomjegyzékben, nem tud mit kezdeni azzal, ha a szövegben a név és évszám helyett a folyóirat rövidített megnevezése (*Nyr*, *MNy*, *NYK*, *I.OK*, *ALH*) és évfolyama jelenik meg esetleg oldalszámmal, és mindennek nincs feloldása az irodalomjegyzékben, annyira nincs, hogy a hivatkozott cikk címét sem tudja meg az olvasó. Papp Ferenc pedig, aki szerette a tömörséget, – különösen a saját műveire való hivatkozás esetén – gyakran élt ezzel a módszerrel (pl. *Nyr* 89.2.203–206) anélkül, hogy az irodalomjegyzékben ezeket a hivatkozásokat feloldotta volna. Az akkori olvasó, aki követte Papp Ferenc munkásságát, tudta, hogy a hivatkozott Papp Ferenc cikk a *Magyar Nyelvőr* előző számában jelent meg, sőt talán még a címére is emlékezett, de azóta negyven év telt el. Ilyenkor a hivatkozást a szokásos Papp 1964: 203-206-ra változtattuk, és az irodalomjegyzékben közöltük a hivatkozott mű címét és egyéb adatait. Orosz szerzők könyvei esetén néha sajnos hiányosan, hiszen akkor a kiadás helye mellett a kiadó megjelölése még nem volt szokás.

Sajátos hivatkozási rendszere van a *Debreceni Thésaurusz* című tanulmánynak/memoárnak, amelynek végén Papp Ferenc felsorol 40 művet, amely a DT irodalmának tekinthető, és csak sorszámukkal hivatkozik rájuk magában a szövegben. Ezt az utalási rendszert megtartottuk, de a számok mellé odaírtuk, hogy DTI (A Debreceni Thésaurusz Irodalma), hogy a DT irodalmára utaló számokat meg lehessen különböztetni a szövegben előforduló más funkciójú számoktól. A bibliográfiai adatokat egyeztettük a *Magyar nyelvész pályaképek és önvallomások* című sorozat 38. kötetében megjelent *Papp Ferenc írásainak válogatott bibliográfiájával* (Bolla K. (szerk.) 2000. Bp: ELTE BTK Fonetikai Tanszék), és ahol eltérés volt (elég sok helyen), az utóbbit vettük figyelembe. Mindezt azért tartjuk szükségesnek elmondani, mert így a *Debreceni Thésaurusz*-nak ez a második publikációja kissé különbözik az MTA Nyelvtudományi Intézet által gondozott első kiadástól. Mivel a tanulmány, a memoár műfajának megfelelően, óriási mennyiségű múlt századbeli tényanyagot tartalmaz, magyar és külföldi nyelvészek sokaságára utal, a majdani harmadik kiadást sok-sok magyarázó jegyzettel kell majd ellátni, mi erre most nem vállalkoztunk.

Egyebekben ragaszkodtunk a filológiai hűséghez, helyesírást, ritkítást, idézőjeleket, zárójeleket nem változtattunk. Az 1984 előtt megjelent cikkek helyesírása a *Magyar helyesírási szabályai* 10. kiadásában foglaltaknak felel meg. Címek esetén megőriztük az eredeti tanulmány eljárását, tehát nem kurziváltuk a címeket, hanem meghagytuk úgy, ahogyan az eredeti tanulmányban voltak, hol idézőjellel, hol idézőjel nélkül, hol kurziválva. Különösen nehezünkre esett tartózkodni a nagyobb átszerkesztésről a *Könyv az orosz nyelvről* (1979) három fejezete esetében, ahol nehéz követni, hogy a Gondolat Kiadó akkori szerkesztői milyen logika szerint alkalmazták a ritkítást, kurziválást, vastagítást a nyelvi példák esetében. Végül itt is csak a minimális szerkesztésre szorítkoztunk: kihagytuk az orosz hangsúly jelölésére szolgáló vastagításokat, és néhol változtattunk a bekezdések határain.

Döntenünk kellett még egy kérdésben: az aktuális politikai utalások kérdésében. Maradjanak a szövegben, vagy álljon helyettük zárójel és három pont, hiszen mi köze a nyelvészethez annak, hogy „Épül a BAM, az uszty-ilimszki kombinát, az orenburgi földgázvezeték többszörös nemzetközi összefogással”. Papp Ferenc nem volt szobatudós, minden idegszálával benne élt korában, követte a politikai eseményeket, szeretett távoli földrészeket, egymástól távol eső tudományterületeket összekapcsolni, szerette a meghökentető képzettársításokat, szerette a párhuzamokat, mint például a fenti idézet folytatásában, amely első bekezdése a *Könyv az orosz nyelvről* című könyv *Mondat-Szöveg* című fejezetének. Idézzük teljes egészében: „Épül a BAM, az uszty-ilimszki kombinát, az orenburgi földgázvezeték többszörös nemzetközi összefogással. A technika jóvoltából a földgolyó összezsugorodott, munka és pihenés céljából tömegesen egymás mellé kerülnek a Föld különböző sarkain élő emberek; létrejönnek eddig hihetetlennek tűnő nemzeti összetételű házasságok. Mindez csak úgy lehetséges, ha feltételezzük: az emberi gondolkodás valahol egészen mélyen egyforma, ennek alapján értik meg egymást a különféle nemzetiségű emberek a termelési-társadalmi gyakorlat minden szintjén” (Papp 1979: 246). És máris következnek az izgalmas fejtegetések a mélyszerkezetről és a mondatcsíráról, amint az majd e válogatásban olvasható. Végül sehol sem pontosztunk ki semmit, úgy éreztük, Papp Ferenc szelleméhez akkor vagyunk hűek, ha a múlt század második felének aktuális politikai eseményeire való utalásokat is hiánytalanul megőrizük az utókor számára.

Köszönetet mondunk Bolla Kálmánnak, aki a *Magyar nyelvész pályaképek és önvalomások* című sorozat 38. kötetében megjelent *Papp Ferenc írásainak válogatott bibliográfiáját* rendelkezésünkre bocsátotta, és Papp Ferenc özvegyének, Marikának a tanulmányok közlési jogának átengedésért.

És végül, a szerkesztő személyes megjegyzése: nagyon élveztem a szerkesztést, igazi szellemi kaland volt a jól ismert tanulmányok újraolvasása, és a korábban nem olvasottak felfedezése. Papp Ferenc gondolkodásának eredetisége, friss szelleme újra lenyűgözőtt. A tanulmányokhoz írt bevezetőkből pedig nagyon érdekes és tanulságos kép bontakozik ki a korszak tudományos életéről.

Balatonszabadi – Budapest, 2005. augusztus

Klaudy Kinga